

3 באוקטובר 2006

לכבוד
 המועצה הארצית לתכנון ולבניה
 משרד הפנים
 קפלן 2
 ירושלים

הנדון: התנגדות לתכנית מתאר מחוז הדרום מספר ת/מ/מ/14/4 (שינוי מס' 59)
ישובי קבע לפזורה הבדואית (אבו תלול ואל פורעה)

א. הרקע לחוות הדעת ומטרותיה

נציגי הועד המקומי של הכפר אבו-תלול ועמותת **במקום*** מתכננים למען זכויות תכנון (ע"ר מס' 7-208-034-58) מגישים בזאת התנגדותם לתכנית הנדונה אשר אושרה להפקדה ביום 24 ביולי 2006 (נספח א' – תקנון התכנית). ההתנגדות מוגשת בשם הועד המקומי של הכפר אבו תלול המייצג את תושביו (נספח ב' – רשימה חתומה של חברי הועד).

אנו מברכים על ההכרה התכנונית בשני הישובים במסגרת התכנית הנדונה, ולעניינו בישוב אבו-תלול. יחד עם זאת, במסמך זה נעלה מספר השגות הנגועות להליך הכנתה של התכנית ולתכניה, אשר להם השפעה משמעותית על המשך ההליך התכנוני לישוב אבו תלול.

ב. כללי

הכפר אבו תלול ממוקם דרומית לכביש באר שבע דימונה, 5 ק"מ מערבית לצומת ערוער (נספח ג' – מפת הכפר אבו תלול). הישוב הוא 'כפר לא מוכר' ותושביו מונים כ- 2,500 נפשות. בכפר 8 משפחות מורחבות: אלאעסם, אבו סולב, אבו קטיפאן, אל פיומי, אבו כף, אל חמיידן, נבארי ואל עמרני, שגודלן נע בין 150 ל- 500 נפש. משפחות אלה מאוגדות לוועד מקומי (בלתי מוכר) שבראשו עומד מר עטייה אלאעסם (נספח ד' – תצהיר חתום על ידי ראש הועד).

* עמותת **במקום** - מתכננים למען זכויות תכנון, הוקמה באפריל 1999 על ידי מתכננים/ות ואדריכלים/ות אשר שמו להם למטרה לחזק את הקשר בין זכויות אדם ומערכות התכנון במדינת ישראל. **במקום** פועלת עם ולטובת הנתונות בעמדת נחיתות מקצועית, כלכלית או אזרחית, במסגרות תכנון מסגרות, על מנת לייצג את עמדתן באמצעות כלים מקצועיים ובשפה תכנונית מקובלת וידועה לממסד, ובכך ליצור אפיק פעולה בעל עוצמה וישימות כאחד. פעילי **במקום** וחברי הועד המנהל עובדים בהתנדבות למימוש מטרות אלה, מתוך תפיסה המקדמת והמחייבת את תרומתו של איש המקצוע לקהילה.

תושבי הכפר יושבים על אדמתם עוד בטרם הוקמה מדינת ישראל. לתושבי הכפר תביעות בעלות על האדמות עליהן הם נמצאים. בכפר פועלים 2 בתי ספר יסודיים אלאעסס א' ואלאעסס ב' המשרתים את תושבי אבו תלול, כמו גם תושבי כפרים נוספים הנמצאים בסביבה. בכפר פועלית טיפת חלב, מרפאה ו- 2 מסגדים.

במסגרת התכנית המחוזית החלקית למטרופולין באר שבע ת/מ/מ/4/14/23, שעדיין טרם הופקדה, הוחלט על הקמת 2 ישובים בדואים חדשים – אבו תלול ואל פורעה. כאשר התכנית – ת/מ/מ/4/14/59 – שהיא עניינה של התנגדות זו מביאה לכדי מימוש את ההכרה העקרונית, כפי שהובעה בתכנית המחוזית החלקית. התנגדות זו מתייחסת לפערים בהליך עריכת התכנית ובתכניה כפי שהובעו על ידי תושבי הכפר אבו תלול.

ג. עיקרי הטענות

1. העדר השתתפות אוכלוסיית היעד בתכנון

מטרתו של הליך השתתפות הציבור בתכנון הינה להביא לאופטימאליות של תכנית, מנקודת המבט של התאמתה לצורכי האוכלוסייה. בהעדר התאמה כזו, עולה המחיר החברתי והפוליטי, לאין ערוך, על השקעת המשאבים הנדרשים בהכנת תכנית. על כן, נתון חשוב שיש להביאו בחשבון בעת קביעת עובדות תכנוניות עבור האוכלוסייה בכלל והאוכלוסייה הבדואית בפרט הינו זכותה להביע את רצונה בעניין סביבת המגורים העדיפה עבורה. הניסיון התכנוני המצטבר בתחום הישובים הבדואים מלמד כי הסכמה עקרונית זו היא שלב חשוב בהצלחת הקמתו של ישוב.

התכנית הנדונה, על אף שהיא מיועדת, בין היתר, לתושבי הכפר אבו תלול, לא נערכה במשותף עם תושבי הכפר אבו תלול ועם הועד המקומי של הכפר.

טענתנו בהקשר זה כי קודם להכרה ביישוב לא בוצע הליך של שיתוף הציבור, שאם היה מבוצע היה אמור לאתר את היבטים נוספים הנוגעים להכרה ביישוב ובהם: אוכלוסיית היעד של יישוב; סוג היישוב; שימושים מותרים ועוד.

על המועצה הארצית להנחות כבר עתה את הועדה המחוזית לשתף את האוכלוסייה בכל שלבי התכנון המתארי ליישוב ולגלם בתכנית עבודה חברתית-קהילתית, שתעשה בשיתוף עם האוכלוסייה, אשר תנתח ותצביע על מבנה היחסים בין הקבוצות השונות בקהילה, יחסי כבוד הדדי, רשתות קהילתיות, דפוסי השימוש היום יומי במרחב הציבורי, היחס למרחב הפתוח, פיתוח כלכלי ומקורות תעסוקה וכיוצ"ב.

2. אוכלוסיית היעד של היישוב

להבנתנו ההצדקה של הרשויות השונות להכרה ביישוב נבעה מנוכחותם של כ- 7,000 אזרחים מקרב שבט אלאעסם באזור המאוטר ליישוב. ראייה זו המבקשת לתכנן יישובים עבור תושבי שבט כזה או אחר, מתעלמת מן ההתהוות רבת השנים של כפרים המובחנים ביניהם במאפייניהם החברתיים, הכלכליים והתרבותיים.

השיוך השבטי מהווה לטענתנו, מרכיב אחד בלבד במכלול הגדרות האוכלוסייה כקהילה. התמונה מורכבת יותר. אל השיוך השבטי מתווסף גם המימד הגיאוגרפי, המעמד החברתי וההקשר הקהילתי בהתייחס למציאות ספציפית. אכן חלק גדול מתושבי אבו תלול הינם בני שבט אלעסם. אולם, התפתחויות חיצוניות ופנימיות הובילו להתגבשותה של קהילה תרבותית-חברתית שהתהוותה במשך שנים לקהילה תפקודית-מרחבית נפרדת, השותפה לחיים הקהילתיים ביישוב וכוללת אף בני שבטים ומשפחות נוספות.

ראייה זו, השואפת לרכז מספר רב ככל האפשר של אזרחים, הגם שהם משבט אחד, ביישוב אחד ממשיכה את המגמה המבקשת לרכז את האוכלוסייה הבדואית ביישובים מעטים ככל האפשר ובכך משקפת סדרי עדיפויות החורגים מן העניין התכנוני המקצועי, האמור להתחשב בצרכים החברתיים הייחודיים של כל אוכלוסייה ואוכלוסייה, ולהוביל לשיפור רמת החיים שלה.

כאמור, חלק גדול מתושבי אבו תלול הנם בני שבט אלאעסם, אך הללו מהווים רק אחוז חלקי של אוכלוסיית היעד של היישוב כפי שמוצע. בהתאם לנאמר לעיל הם רואים עצמם כזכאים ליישוב נפרד ועצמאי. יחד עם זאת, מכירים ומעודדים הם שותפות ואינטראקציות חברתיות-תרבותיות-כלכליות עם תושבי כפרים נוספים המצויים בסביבתם.

בהתאם לכך יש לשנות את סעיף 11.1.1 הקובע כי תכנית היישוב צריכה לתת "פתרון לתושבי הפזורה שבסביבת התכנית ולתושבי הפזורה שיש להם זיקה לתושבים המיועדים להתגורר בתחום התכנית" לנוסח הקובע כי תכנית היישוב צריכה לתת פתרון לתושבי אבו תלול המיועדים להתגורר בתחום התכנית. או לחילופין לבחון מחדש בתכנית הנדונה את מקבצי היישובים באזור אבו תלול ובחינת אפשרות של תכנון אשכולות יישוביים באזור, הכולל את כול הכפרים כיחידות יישוביות מאובחנות ושותפות ברמה תפקודית-אזורית.

3. סוג היישוב

במטרות התכנית מצוין כי מטרתה היא בין היתר "קביעת שני אזורים להקמת יישוב קבע לפזורה הבדואית". בנוסף מצוין בסעיף 9 המפרט את התכליות והשימושים מצוין כי "יותר התכליות המותרות באזור בינוי פרברי ו/או ביישוב כפרי...". עמימות זו בקשר לאופיו העתידי של

הישוב ובעיקר לסוג הישוב העתידי, מהווה מוקד מחלוקת עוד טרם החל תהליך עריכת תכנית המתאר המקומית לכפר.

תושבי הכפר המקיימים אורח חיים כפרי-קהילתי מבקשים לשמר צורת חיים זו גם בעתיד. התכנון שיבוצע עבור הכפר חשוב שיבטא את אורחות חייהם ותרבותם של המיועדים לגור בו. לפיכך יש להגדיר מראש את סוג היישוב שיתוכנן עבורם, זאת על מנת ליצור בהירות כבר מן השלבים הראשונים לגביי אופיו העתידי של היישוב.

בהתאם לכך יש לשנות את סעיף 9.1 ולקבוע כי היישוב יהיה יישוב כפרי-קהילתי.

4. תכליות ושימושים

בסעיף 9 המפרט את התכליות והשימושים האפשריים ליישוב נקבע כי ביישוב "יותרו התכליות המותרות באזור בינוי פרברי ו/או בישוב כפרי על פי התכנית העיקרית וכן התכליות הבאות: מגורים, מרכז שירותים, מבני משק וייצור חקלאי שיכללו מבנים ושטחים פתוחים לגידול בעלי חיים, מחסנים, חממות ובתי צמיחה, הכל בתנאי שירוכזו באזורים מוגדרים, שייקבעו התכנית המקומית". סעיף זה לוקה בהרחבה ועמימות (בעיקר בתוספת ו/או) מחד ובפירוט יתר והגבלות המיותרות לשלב זה של ההליך התכנוני, מאידך.

מחד, מתירה התכנית תכליות נרחבות. למרות זאת, בכך שאין הגדרה ברורה של אופי היישוב, הפירוט הנרחב יאפיל על הניסיון ליצור ייחוד וערך מוסף ליישוב ובכך יפגמו בפיתוחו. מאידך, יש פירוט רק של תכליות כפריות-חקלאיות – המותרות לאור ההתרה של תכליות ישוב כפרי. מדוע אין פירוט של תכליות נוספות כדוגמת תכליות בתחומי המסחר, התעסוקה, המלאכה והתיירות הדרושות ליצירת בסיס כלכלי ליישוב ולמועצה שייכלל במסגרתה ומתן מקורות תעסוקה נוספים לתושביו? כמו כן יש הגבלה מיותרת על מיקומן של התכליות המפורטות – "הכל בתנאי שירוכזו באזורים מוגדרים" - יכול שהתכניות המפורטות תתקלנה בבעיה עתידית לעת שתערכנה.

הניסוח של התכליות המותרות כפי שמופיע בתכנית זהה לניסוח המופיע בסעיף 9.5.2 בתמ"מ 14/4 לתכליות המותרות באזורי בינוי פרברי לאוכלוסייה הבדואית, למעט תוספת של מרכז שירותים (נספח ה' – סעיף 9.5 בתמ"מ). האם זה בשל הכוונה לראות בו כאזור בינוי פרברי ולא כפרי? והניסוח כי ביישוב "יותרו התכליות המותרות באזור בינוי פרברי ו/או בישוב כפרי" הוא רק כסות לצעדים עתידיים?

בהתאם לכך יש לשנות את סעיף 9 ולקבוע כי ביישוב "יותרו התכליות המותרות באזור בינוי פרברי וביישוב כפרי על פי התכנית העיקרית", ולפרט תכליות ייחודיות נוספות בתחומי המסחר,

התעסוקה, המלאכה והתיירות. כמו כן, יש לבטל את ההתניה כי התכליות ירוכזו באזור מוגדרים, או לחלופין לציין כי הנושא יבחן לעת הכנת תכנית המתאר המקומית ליישוב.

ד. סיכום

לאור האמור לעיל אנו מבקשים מהמועצה הארצית לתכנון ולבנייה:

1. לחייב לשתף את תושבי הכפר אבו תלול בכל הליך תכנוני שיבוצע עבורם.
2. להגדיר את אוכלוסיית היעד של הישוב או אשכולות היישובים ולוודא כי תושבי אבו תלול זוכים לישוב עצמאי משל עצמם.
3. להגדיר את היישוב ככפרי-קהילתי.
4. להגדיר מחדש את התכליות והשימושים המותרים ביישוב ולהוסיף בנוסף לתכליות החקלאיות תכליות בתחומי המסחר, התעסוקה, המלאכה והתיירות.

על החתום

עפר לרנר, מתכנן ערים, במקום

נספחים

1. נספח א' – תקנון ת/מ/מ 4/14 (שינוי מס' 59) – ישובי קבע לפזורה הבדואית (אבו תלול ואל פורעה).
2. נספח ב' – רשימה חתומה של חברי הועד המקומי אבו תלול.
3. נספח ג' – מפת הכפר אבו תלול.
4. נספח ד' – תצהיר חתום על ידי ראש הועד.
5. נספח ה' – סעיף 9.5 בתמ"מ 14/4.